

3 Programma Balans in landelijk gebied

Inleiding en ontwikkelingen

In 2026 zijn Het Zeeuws Gebiedsprogramma, het stikstofplan en een groot deel van het uitvoeringsprogramma landelijk gebied samengevoegd tot het Zeeuws Programma Landelijk Gebied. Samen met het natuurbeheerplan en het Programma Natuur vormt zij de basis voor ons natuur- en landbouwbeleid. Hierin staat beschreven hoe we de natuur binnen en buiten de Natura 2000-gebieden verbeteren. De uitvoering van maatregelen doen we via het Programma uitvoering landelijk gebied. Daarmee versterken we de interne uitvoeringskracht, onder andere door meer gebiedsgericht te werken.

Met het Programma Natuur en het Programma Landelijk Gebied zetten we in op natuurherstel, vermindering van de stikstofdepositie, verbetering van de waterkwaliteit en zoetwaterbeschikbaarheid, klimaatadaptatie en een volhoudbare landbouw. Beide programma's zijn aanvullend op het natuurbeleid. Dat zich richt natuurbescherming, -beheer en -herstel.

Landelijke ontwikkelingen

Eind juni 2026 presenteerde het kabinet een aanpak voor stikstofreductie. Hiermee beoogt het kabinet Nederland van het (stikstof)slot te halen. In deze aanpak kiest het kabinet voor een samenhangend pakket van maatregelen op het gebied van stikstofreductie, waterkwaliteit en gewasbeschermingsmiddelen. Daarnaast is er extra aandacht voor verbetering van het natuurbeheer. Een belangrijk onderdeel in de aanpak is het instellen van zonering langs stikstofgevoelige N2000 gebieden. Aan provincies wordt gevraagd dit, samen met maatschappelijke partners, in het najaar van 2026 uit te werken en met een reactie te komen. Dit landelijke beleid sluit op veel punten aan op ons provinciale beleid, maar uiteraard zijn er ook verschillen. In 2027 zal de uitwerking hiervan verder vormgegeven worden. 2027 wordt daarmee een belangrijk jaar. Niet alleen de rijks aanpak voor stikstof, gewasbeschermingsmiddelen en waterkwaliteit speelt daarin een rol, ook de Natuurherstelverordening zal van betekenis zijn. In september 2026 heeft het Rijk een ontwerp natuurplan aan Brussel gestuurd. Deze moet in september 2027 definitief zijn.

Ook is in de tweede helft van 2026 gestart met de voorbereidingen op een Natuurpact 2.0. Het huidige Natuurpact loopt in 2027 af. Rijk en provincies streven ernaar om in 2027 nieuwe afspraken te maken over het beleid en uitvoering van de opgaven in de natuur en landelijk gebied.

Landbouw

Binnen het landbouwbeleid richten wij ons op een verbeterde zoet water beschikbaarheid, het verbeteren van de bodemkwaliteit en het verder ontwikkelen van de gewasbescherming in relatie met de functionele agrobiodiversiteit. Als wij dit samen met de sector kunnen invullen en verzilveren zal dat tegelijkertijd leiden tot het terugdringen van verliezen van veldmissies en uitspoeling (waterkwaliteit). Daarnaast zullen wij ons inspannen de keten intensiever te betrekken bij het verder ontwikkelen van dit perspectief. Verdienvermogen van de agrarische ondernemer is namelijk een onlosmakelijk onderdeel van een volhoudbare landbouw.

Natuur

De natuur in Zeeland is verweven met de verschillende Zeeuwse waardevolle landschappen. De natuur binnen deze landschappen is in kwaliteit en omvang nog niet op orde. Met name de staat van instandhouding van soorten en habitats van buitendijkse gebieden (kust- en deltawateren), delen van de duinen en het agrarisch gebied zijn matig tot zeer ongunstig. De Zeeuwse natuurmonitor laat zien dat de huidige beleidsinspanningen effect hebben. Maar een extra inspanning is noodzakelijk. We blijven daarom inzetten op:

- Het op orde houden van de basis: bescherming van de natuur en inzet op een actief natuurbeheer, faunabeheer en soortenbeleid.
- Het nakomen van de gemaakte afspraken voor natuurherstel en –ontwikkeling.

- Het benutten van kansen voor herstel van de biodiversiteit (Vogel- en Habitat Richtlijn).

Om tot echt herstel van de biodiversiteit te komen is meer nodig dan alleen bescherming van de bestaande natuur. Dat wat verdwenen is vraagt, waar mogelijk, om herstel. Binnen de wettelijke kaders onderzoeken we of we elke soort of habitat tot elke prijs in Zeeland moeten behouden, zonder afbreuk te doen aan de biodiversiteit.

Stikstof en natuurherstel

In 2026 stelden wij het Programma Landelijk Gebied vast, inclusief het stikstofplan. In 2026 zijn wij gestart met de uitwerking en uitvoering van maatregelenpakketten, naast de nog lopende koplopermaatregelen uit het NPLG. In 2027 gaan wij hiermee verder, waarbij wij rekening houden met het nieuwe rijksbeleid. Hiermee willen we in 2027 verder werken aan de opgaven voor stikstofreductie, natuurherstel, zoet water beschikbaarheid en biodiversiteit. Met het verdwijnen van het transitiefonds voor het landelijk gebied in 2024 zijn er minder middelen beschikbaar dan nodig. In 2027 gaan wij daarom actief op zoek naar financieringsmogelijkheden voor het Programma Landelijk Gebied. We blijven samen investeren in de aantrekkelijkheid en de beleefbaarheid van het landelijk gebied. Wij staan daarbij een integrale, brede aanpak van het landelijk gebied voor. We kiezen voor een brede aanpak van het landelijk gebied, waarbij we alles in samenhang bekijken. De Zeeuwse integrale gebieden aanpak speelt daarbij een vooraanstaande rol.

De Zeeuwse Gebiedenaanpak

Deze ‘horizontale’ manier van werken is erop gericht om de top down overheidsdoelen en opgaven - die in een specifiek gebied samen komen - zo veel mogelijk af te stemmen met en te koppelen aan wensen en initiatieven van de mensen die in de gebieden wonen, werken, leven en/of ondernemen (bottom-up). Deze aanpak overstijgt dan ook het programma Balans in Landelijk gebied, want het raakt ook ieder ander programma. Om die reden is deze manier van werken als een centraal thema in de organisatiestructuur opgenomen.

De insteek is dat stakeholders zelf een belangrijke stem en actieve rol kunnen hebben in het samen nadenken over de toekomst van hun eigen leefomgeving, het maken van concrete plannen en het uitvoeren van projecten die passen bij een gezamenlijke ambitie.

Dat samen nadenken over de toekomst vertrekt te allen tijde vanuit de specifieke identiteit van de plek: hoe ziet deze specifieke plek er geografisch uit, welke kenmerken heeft het, wat is de historie, wat is de sociaaleconomische samenhang en welk gevoel heeft de plek. De geest van de plek – de genius loci – blijkt telkens weer een bindmiddel te zijn tussen diverse groepen inwoners, ondernemers en organisaties. Het geeft een vruchtbare basis om eigen belangen te overstijgen en na te denken over hogere doelen voor het gebied.

Speerpunten

In 2027 ligt de nadruk op de beïnvloeding en uitwerking van de opgaven uit de Natuurherstelverordening (NHV), in het bijzonder de opgave voor estuariene natuur en de uitwerking van de kamerbrief stikstof (vanuit de Ministeriele Taskforce). Tegelijk wordt uitvoering gegeven aan het gebiedsgericht werken aan maatregelen om stikstof te reduceren en natuurherstel te bevorderen. Dit doen we via onder andere het programma landelijk gebied en programma natuur. Hierin hebben de uitvoering van de projecten uit het Programma Natuur en de koplopermaatregelen een belangrijke plek. Daarnaast focussen we ons op de opgaven van de komende jaren zoals doelsturing, de natuurherstelverordening, de beperking van faunaschade, vergroting van het areaal Agrarisch Natuurbeheer en het voorbereiden op een vervolg op het natuurpact.

Beleidskader

- [Omgevingsvisie 2021](#)

- [Natuurbeheerplan Zeeland](#)
- [Beheerplannen Natura2000](#)
- [Nota Natuurbeleving en -branding](#)
- [Natuurlijk genieten in Zeeland ! Nota Toegankelijkheid Zeeuwse Natuurgebieden](#)
- [Beleidsnota Natuurwetgeving](#)
- [Economische Agenda](#)
- [Nota Grondbeleid](#)
- [Natuurrapportage Zeeland](#)
- [Actieplan behoud Zeeuwse soorten](#)
- [Plan van aanpak Exotenbestrijding](#)
- [Programma Landelijk Gebied](#)
- [Programma Natuur 1e en 2e fase](#)
- [Natuurdoelanalyses](#)

Reguliere taken

- Subsidieverlening voor natuurbeheer.
- Subsidieverlening agrarisch natuurbeheer aan Collectief Poldernatuur, die vergoedingen aan agrariërs uitkeert.
- Subsidieverlening aan de Faunabeheer Eenheid, die faunabeheerplannen opstelt en uitvoert.
- Het opstellen en/of actualiseren van Natura 2000 beheerplannen.
- Het verder realiseren van een strategie voor de afronding van het Natuurwerk Zeeland.
- Uitvoering van de wettelijke taken en vergunningverlening in het kader van de omgevingswet voor gebiedsbescherming en soortenbescherming, waaronder ook het fauna- en exotenbeleid.
- Opstellen en evalueren van beleidsregels voor gebieds- en soortenbescherming.
- Integrale Kosten Subsidie verstrekken aan IVN/De Zeeuwse Natuur, Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Terra Maris.
- Zelfrealisatie, verwerving en vervreemding van gronden en tijdelijk beheer van gronden in combinatie met landbouwkundige structuurverbetering.
- Monitoring en beoordeling van natuurkwaliteit.
- Rapportage aan de Minister, de Tweede Kamer en Provinciale Staten via de jaarlijkse Voortgangsrapportage Natuur.

Maatschappelijk effect

Versterken van de biodiversiteit, het realiseren van een volhoudbare landbouw en een kwalitatief hoogwaardige voedselvoorziening, samen met andere partijen. Dit zorgt ervoor dat Zeeuwen en bezoekers aan Zeeland hier prettig kunnen wonen en werken of van kunnen genieten.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	Stand 2024	Stand 2025	Stand 2026
Natuurbeheer Aantal hectare natuurareaal in beheer met contract	23.941	24.391	24.462

Doelindicatoren

Doelindicator	Indicator	Stand 2024	Stand 2025	Stand 2026	Streefwaarde 2027	Einddoel
Volhoudbare landbouw	Aantal ondernemers betrokken bij nieuwe kennistrjecten.	200	niet bekend	**	400	500
	Aandeel biologische boeren	*	2,7%	3%	3,5	5%
	Aandeel eiwitgewassen in bouwplan	*	4,5%	**	5%	7%
	Helpt van de boeren actief met doelsturing	*	*	**	**	50%
	Organische stof gehalte in de bodem	*	2%	**	**	3%
	Nieuwe Rusthoeve operationeel	*	*	**	**	in 2030
Natuurontwikkeling	Aantal ha nog te realiseren nieuwe natuur. <i>De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN).</i>	431	370	**	**	0
Natuurontwikkeling	Aantal ha nog in te richten nieuwe natuur	619	582	**	**	0

Natuurbescherming	Actuele natuurbeheerplannen voor alle Natura2000 gebieden.	7	7	**	**	7
Natuurbeheer	Percentage areaal waarbij instandhoudingsdoelen bereikt zijn	*	3%	**	**	100%
Natuurbeheer	Aantal ha agrarisch natuurbeheer	1.348	1.410	2600	2900	3.000
Natuurbeheer	Aantal waargenomen soorten lijst A Unie	27	21	21 (stand per 8 juli)	19	19 (alleen 19b exoten; gevestigd maar niet meer uit te roeien)
Fauna	Uitgekeerde landbouwschade	€ 2,2 miljoen	€ 3,6 miljoen	De stand op dit moment is € 527.963,-. Dit is echter nog verre van compleet en het zegt erg weinig over het daadwerkelijke uitbetaalde schadebedrag van 2026.	Jaarlijkse streefwaarde is het maatschappelijke aanvaardbare schadebedrag. Dit bedrag is € 671.500,-. Op dit moment is voor 2027 € 3.442.000,- begroot.	€ 671.500
Natuurherstel	Aantal uitgevoerde natuurherstelprojecten (realisatie tov doel)	*	85%	**	**	100% (elk jaar bestaat de lijst uit ca 90 projecten)

* Nieuwe indicatoren waarvan geen stand in 2024 en was er geen doel voor 2025 is.

** nog niet bekend.

Doelstelling

Natuurontwikkeling

In het Natuurpact is met het Rijk afgesproken dat de provincies het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in 2027 afronden. Met het NNN dragen we bij aan het versterken van de biodiversiteit. In Zeeland ligt daarbij de nadruk op de ontwikkeling en bescherming van typisch Zeeuwse natuur: zout- en brakwaternatuur en natuur die kenmerkend is voor het Zeeuwse krek- en duingebied. De begrenzing en inrichting van het NNN zijn hierop afgestemd, zodat de soorten die bij deze natuurdoelen horen voldoende leefgebied vinden.

2027 is het laatste jaar waarin actief wordt ingezet op verwerving van gronden voor het NNN.

Naar verwachting kan de resterende verwervingsopgave grotendeels worden gerealiseerd. Een beperkte restopgave blijft naar verwachting bestaan. Het gaat hierbij met name om percelen die bijvoorbeeld binnen bestaande Natura 2000-gebieden liggen en die noodzakelijk zijn voor het realiseren van systeemherstel en het behalen van de natuurdoelen.

Voor deze percelen blijft de provincie inzetten op vrijwillige verwerving. De percelen worden daarom ook na 2027 in de verwervingsvoorraad aangehouden. Wanneer een dergelijk perceel vrijwillig op de markt komt, kan de provincie het verwerven en vervolgens inrichten.

De inrichting van het NNN loopt ook na 2027 door. Dit komt doordat de inrichting in de tijd doorgaans achterloopt op de verwerving. In de afgelopen jaren heeft het accent bovendien vooral op het verwerven van gronden gelegen. Na afronding van de verwervingsopgave verschuift het accent daarmee verder naar het daadwerkelijk inrichten en ontwikkelen van de verworven gronden, zodat de beoogde natuurdoelen worden gerealiseerd.

Acties

Vrijwillige verwerving van (landbouw)gronden ten behoeve van het Natuurnetwerk Zeeland door onder andere inzet kavelruilbureau en grondbank

In 2027 wordt net als in de andere jaren ingezet op de vrijwillige verwerving van de resterende hectares.

Realisatie van resterende hectares ontwikkelingsopgave Natuurwerk Zeeland via onder andere de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) en de Subsidieregeling Grondverwerving Natuurnetwerk Zeeland (SGNZ)

- Provinciale inzet: Realisatie van circa 70 hectare nieuwe natuur op percelen in eigendom van de Provincie (Passageule fase 2, St. Kruiskreek, Driewegen, De Geule, Welzingepolder, Braakman Vogelkreek). Via SKNL wordt 10 tot 15 hectare verwacht.
- Provinciale inzet: voorbereiden realisatie circa 40 hectare nieuwe natuur op provinciaal eigendom en de voorbereiding van ca 65 ha via SKNL door derden.

Vervreemden door provincie verworven en ingerichte natuur

Overdragen van verworven en ingerichte gronden aan een particuliere beheerder of een terreinbeheerder. De aktes voor de daadwerkelijke vervreemding (o.a. Smitschorre) passeren naar verwachting in 2027 en volgende jaren, bij de notaris.

Doelstelling

Natuurbeheer

Het Zeeuwse natuurbeleid richt zich op het behouden en versterken van natuur en biodiversiteit in Zeeland. Dit doen we onder andere door het stimuleren en ondersteunen van eigenaren en beheerders via subsidies, het uitvoeren van soortenprojecten en het beheer van fauna en invasieve exoten. Ook werken we aan het verder integreren van natuurinclusiviteit in beleid en uitvoering en investeren we in kennisontwikkeling en monitoring.

Voor het natuurbeheer beschikt de provincie over het Subsiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). Het Natuurbeheerplan Zeeland vormt hiervoor de basis en beschrijft waar de natuurgebieden van het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ) liggen, welke leefgebieden en soorten centraal staan en welk natuurtype waar voorkomt. Op basis hiervan worden subsidies verstrekt voor natuurbeheer.

Het faunabeheer wordt gecoördineerd door de Faunabeheereenheid Zeeland. In het geval van schade door fauna kan onder voorwaarden een tegemoetkoming worden verstrekt. Voor het beheer en de bestrijding van invasieve exoten voeren we een Plan van Aanpak uit dat periodiek wordt geactualiseerd. Hierbij is ook ruimte voor nieuwe soorten en innovatieve bestrijdingsmethoden.

Monitoring en evaluatie zijn vaste onderdelen van de beleidscyclus. Met terreinbeheerders, soortenorganisaties en kennisinstellingen verzamelen en analyseren we data over de staat van de Zeeuwse natuur en biodiversiteit. In het Monitoringsplan Zeeland is opgenomen hoe dit wordt gedaan en welke informatie nodig is om bijvoorbeeld de natuurkwaliteit en biodiversiteit te kunnen beoordelen.

Acties

Het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) toepassen om natuurbeheer in natuurgebieden te vergoeden en aan te sturen volgens het vastgestelde beleidskader uit het Natuurbeheerplan

- Het natuurbeheer wordt gefinancierd op basis van landelijke standaardkostprijzen. In 2026 zijn deze geëvalueerd. Gebleken is dat de werkelijke kosten voor het natuurbeheer substantieel hoger liggen dan de bedragen die nu gehanteerd worden als standaardkostprijs. Deze ontwikkeling, in combinatie met indexering, leidt ertoe dat in het natuurbeheer tekorten ontstaan als daar niet op geacteerd wordt. Dit manifesteert zich in ieder geval op het moment dat lopende beheercontracten aflopen. In Zeeland is dat in 2029 en 2030. Omdat de kosten voor beheerders op dit moment, onder lopende contracten, al hoger zijn dan de beschikbare middelen, is er landelijk een discussie over mogelijke oplossingen. Hierover voeren provincies gesprekken met het rijk. In de kamerbrief stikstof (Taskforce) die in juni 2026 verscheen, zijn de eerste middelen voor aflopende contracten natuurbeheer vrijgemaakt. De uitkomst van de lopende discussie kan effecten hebben voor de begroting 2027. Indien nodig wordt hier op geanticipeerd.
- Uitbreiden natuurgebieden, waarvoor subsidiebeschikkingen worden afgegeven. Deze gebieden gaan in beheer bij enkele (nieuwe) particuliere natuurbeheerders die zijn aangesloten bij het Natuurcollectief Zeeland, Stichting Heerlijkheden Oosterland, Unie van Bosgroepen, Staatsbosbeheer, Het Zeeuwse Landschap en/of Natuurmonumenten.
- Actualiseren Natuurbeheerplan Zeeland.

Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) toepassen voor agrarisch natuurbeheer op landbouwgronden via het collectief Poldernatuur

- Met nieuwe rijksmiddelen wordt een verdere uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer gerealiseerd, met focus op bouwlandmaatregelen voor akkervogels en daarnaast prioritaire inzet bij kwetsbare natuurgebieden.
- Met aanvullende eigen middelen zullen extra maatregelen worden genomen binnen het Grenspark Groot-Saeftinghe.
- In 2027 wordt met ANB-middelen geïnvesteerd in de uitbreiding van de groenblauwe dooradering door heel Zeeland binnen de begrenzing van het agrarisch leefgebied dooradering.
- Onderzoeksprojecten naar een aantal agrarische Zeeuwse boerenlandvogels worden ondersteund.
- In het kader van de Zeeuwse ambitie voor het agrarisch natuurbeheer wordt uitgewerkt welke maatregelen ingezet kunnen worden op de middellange termijn, in relatie tot landelijke ontwikkelingen en de aanpassingen aan het GLB vanaf 2029.

Bestrijding van schade veroorzaakt door beschermde soorten en zorgdragen voor de uitkering van schadevergoedingen voor fauna

- In samenwerking met IPO en LVVN werken we in 2027 verder aan een transparanter en duidelijker landelijk stelsel voor jacht, beheer en schadebestrijding.
- We dragen in IPO-verband en samen met LVVN actief bij aan de Landelijke Aanpak Wolven (LAW) om het duurzaam samenleven met wolven mogelijk te maken.
- In 2027 onderzoeken we de mogelijkheden om een Faunabeheerplan Ree op te stellen
- In samenwerking met de Faunabeheereenheid starten we een pilot voor intensieve verjaging van ganzen op Schouwen-Duiveland, gecombineerd met de ontwikkeling van een agrarische subsidie voor geschikt foerageergebied.
- In 2027 onderzoeken we of er extra mogelijkheden zijn om ganzenschade te verminderen dan enkel middels afschot.

- Ruimte bieden aan pilots met innovatieve, preventieve maatregelen tegen schade door faunasoorten in Zeeland.

Monitoring van natuurgebieden volgens landelijke afspraken en het provinciaal monitoringsplan 'Monitoring natuur en biodiversiteit'

- Ontwikkelen van specifieke monitoringsplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de Provincie Zeeland verantwoordelijk is.
- Opstellen monitoringsplan voor het Programma Landelijk gebied en stikstof.
- Online beschikbaar stellen en actueel houden van monitoringindicatoren van Programma Landelijke Gebied, Stikstof en Natuur.

Aanpak van invasieve exoten door middel van preventie, eliminatie en beheer

- We voeren in 2027 bestrijdingsacties uit van de rosse stekelstaart.
- We laten een onderzoek uitvoeren naar effectieve bestrijdingsmethoden voor watercrassula en gele bieslelie. Daarnaast inventariseren we mogelijke nieuwe onderzoekslijnen in samenwerking met kennisinstellingen.
- Er wordt ingezet op de uitvoering van bestrijdings- en beheermaatregelen van diverse (invasieve) exoten.
- Het exotendossier blijft dynamisch, zo kunnen er nieuwe invasieve exoten in Zeeland gemeld worden. Deze soorten worden (indien mogelijk) direct geëlimineerd.
- We organiseren in 2027 minimaal drie bijeenkomsten van de provinciale werkgroep Invasieve Exoten, gericht op kennisuitwisseling en participatie met overheden, terreinbeheerders en andere belanghebbenden.
- Naar aanleiding van de evaluatie van het plan van aanpak uit 2026, actualiseren we het plan van aanpak invasieve exoten.

Actueel houden van N2000 beheerplannen

- Opstarten van het proces voor het nieuwe beheerplan Zwin- en Kievittenspolder, met als doel vaststelling eind 2028.
- Rijkswaterstaat werkt aan nieuwe beheerplannen voor de Deltawateren. Provincie Zeeland is als mede-bevoegd gezag betrokken bij dit traject en levert hier input voor. De afronding van het totale proces staat gepland voor 2028.

Uitwerken van bijzondere onderwerpen via onder andere beleidsregels activiteiten binnen N2000

- Vaststellen van beleidsregels voor proceswater en tarra, inclusief een doorkijk naar de toekomst.
- Starten met het opstellen van kokkelbeleid voor Zeeland.

Voeren van actief soortenbeleid via onder andere realisatie van projecten

In 2027 gaan we verder met de uitvoering van maatregelen via projecten, onderzoek en het delen van kennis en praktijkervaring. We zetten onder andere in op:

- Onderzoek naar economisch haalbare kweek en afname van gecertificeerd autochtoon plantgoed ter bescherming, vermeerdering en uitplanting van autochtoon Zeeuws plantgoed.
- Onderzoek naar en uitvoering van maatregelen voor kustbroedvogels (zoals scholekster en visdiefjes).
- Onderzoek, behoud en bescherming van insecten(bestuivers), zoals de argusvlinder.

Daarnaast onderzoeken we de financiële behoefte van vogel en egelopvang De Mikke. Op basis van de uitkomsten zullen wij bezien welke mogelijkheden er zijn voor een extra provinciale bijdrage en welke mogelijkheden er liggen bij de gemeenten.

Doelstelling

Natuurherstel

Voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitats uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn, moeten herstelmaatregelen getroffen worden in de Natura 2000-gebieden (en deels ook daarbuiten). Deze maatregelen zijn gericht op het herstel van natuurwaarden in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Gezien de uitkomsten van natuurdoelanalyses, de maatschappelijke discussie rond het stikstofdossier en de afstand tot het doelbereik vraagt dit in ieder geval een voortzetting van de focus op natuurherstel. Voor de periode tot 2033 zijn in programma natuur extra maatregelen geformuleerd voor zowel natuur als systeemherstel. Deze worden de komende jaren uitgevoerd.

Acties

Uitvoeren van natuurherstelmaatregelen in of nabij Natura2000-gebieden zoals vastgelegd in de (ontwerp) Natura 2000-beheerplannen en Natuurdoelanalyses

- Uitvoeren van de natuurherstelmaatregelen en maatregelen uit het programma natuur.
- Bestrijden exoten in diverse natuurgebieden.
- Maatregelen treffen om de waterhuishouding in diverse natuurgebieden te verbeteren.
- Aanvullend maaibeheer en begrazing in diverse natuurgebieden.
- Maatregelen treffen ter bevordering van het broedsucces.

Uitvoeren van nazorgprojecten in of nabij Natura 2000-gebieden na de uitvoering van herstelmaatregelen

Verlenen van nazorg na verwerving en inrichting van gronden voor het Natuurnetwerk Zeeland. Dit zijn projecten die voortkomen uit gewenste aanpassingen, bijvoorbeeld als een systeem niet werkt zoals verwacht werd.

Uitvoeren maatregelenpakketten uit het Zeeuwse gebiedsprogramma, startende met de koploperprojecten

Het vervolgen van de uitvoering van koplopermaatregelen uit het gebiedsprogramma in 2027 en 2028:

- Cursus en coaching bodemverbetering (technische inhoudelijke coaching op bodemverbetering).
- Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) aanpak uitwerken, Biodiversiteitsmonitoring Akkerbouw ZWD.
- Ontwikkelen regionale keten eiwit- en biobased teelten en stimuleren eiwit-en biobased teelten in Grenspark Groot Saeftinghe.
- Uitwerken stimuleringsplan biologische landbouw.
- Slim real-time meetnetwerk.
- Stimulering regelbare drainage.
- Plaatsen van zoet/zout stuw en aanpassing systeem.
- Groenbeheer openbare ruimte.
- Erfplus.
- Opleiden veldcoördinatoren en maatregelenkoffer.
- Fieldlab Volhoudbare Landbouw.
- Koolstofboeren ZWD.
- Bodemverbetering door gebruik lokale biomassa.
- Agricycling ZWD.
- Landbouwgrond uit bemesting halen en reductie gebruik bestrijdingsmiddelen.
- Pilot verondiepen/verplaatsen sloten.
- Vrijwillige (gedeeltelijke) beeindiging veehouderijen.
- Versterken Agrarisch Natuurbeheer.
- Groenblauwe dooradering Reimerswaal.

Opzetten en uitbouwen van gebiedenaanpak

- Voor alle vijf de gebieden werken we toe naar een gebiedsvisie en concreet gebiedsplan met heldere doelen, prioriteiten, projecten, verantwoordelijkheden en afspraken met gebiedspartners. Per gebied wordt dit vertaald naar een dynamische uitvoeringsagenda: wat gaan we doen, met wie, wanneer en wat is daarvoor nodig? De nadruk verschuift daarmee van verkennen en organiseren naar keuzes maken en uitvoeren.
- We hebben steeds beter in beeld bij welke provinciale en Zeeuwse opgaven de werkwijzen van ZIGA-meerwaarde heeft. Daarbij is het zaak dat alle gestapelde opgaven waaronder landbouw, natuur, water, leefbaarheid, voorzieningen als cultuur, zorg en onderwijs, economie, woningbouw, energie en ruimtelijke ontwikkeling in samenhang gezien worden. Daarom richten we ons erop het pakket aan opgaven mee te nemen in de gebieden en samen met de streek te komen tot maatwerk passend bij de identiteit, wensen en draagkracht van de streek zelf (ontwerpend onderzoeken).
- Het onderzoeken in welke andere gebieden een gebiedenaanpak uitgerold kan worden wordt voortgezet. We haken daarbij aan bij Zeeland 2050 en het proces van De Kaart als Kompas waarbij de regio's in Zeeland meer in hun kracht worden gezet.

Opstellen en uitwerken van Natuurdoelanalyses

In 2027 wordt de uitvoering van de tweede fase van het Programma Natuur voortgezet. Met deze fase wordt ingezet op het herstel en de versterking van de natuurkwaliteit in en rondom de Zeeuwse Natura 2000-gebieden. Daarbij ligt de prioriteit bij de gebieden waar de natuurkwaliteit het meest onder druk staat en waar natuurherstel de grootste bijdrage kan leveren aan het versterken van de biodiversiteit en het herstel van natuurlijke systemen.

De Kop van Schouwen en de Manteling van Walcheren hebben hierbij de hoogste prioriteit. In deze gebieden wordt onder meer ingezet op herstel van de duinnatuur, het vergroten van natuurlijke dynamiek, hydrologische maatregelen en de bestrijding van invasieve exoten. Ook wordt gewerkt aan maatregelen in de Oosterschelde, Westerschelde en Saeftinghe, het Zwin en de Kievittepolder, de Yerseke en Kapelse Moer, de Vogelkreek, Canisvliet, het Groote Gat en de Grevelingen. Deze maatregelen zijn gericht op het versterken van de natuurkwaliteit en het herstel van het natuurlijke systeem van de gebieden.

Naast concrete herstelmaatregelen blijft kennisontwikkeling en onderzoek belangrijk. Onderzoek naar bijvoorbeeld de begrazingsdynamiek in de duinen, de kwaliteit van de eikenbossen in de Manteling van Walcheren en de hydrologische condities levert kennis op die nodig is om maatregelen effectief uit te voeren en het natuurbeheer waar nodig bij te sturen.

De uitvoering van Programma Natuur fase 2 is meerjarig. In 2027 wordt daarom verder gewerkt aan de voorbereiding, uitvoering en monitoring van de geprioriteerde maatregelen. Daarbij wordt samengewerkt met terreinbeheerders, waterschappen, gemeenten en andere betrokken partijen. Door maatregelen binnen én rondom de Natura 2000-gebieden met elkaar te verbinden, wordt gewerkt aan duurzaam systeemherstel, een robuustere Zeeuwse natuur en een verdere versterking van de biodiversiteit.

Uitvoeren projecten en onderzoeken uit het Programma Natuur

In 2027 wordt de uitvoering van SPUK 2 van het Programma Natuur voortgezet. Met deze middelen wordt verder gewerkt aan het herstel en de versterking van de Zeeuwse natuur en biodiversiteit.

De maatregelen richten zich zowel op kwaliteitsverbetering binnen bestaande Natura 2000-gebieden als op maatregelen buiten de bestaande natuur. Buiten de bestaande natuur gaat het bijvoorbeeld om het versterken van het Natuurnetwerk Zeeland en het realiseren van groenblauwe dooradering. Hiermee wordt niet alleen de kwaliteit van afzonderlijke natuurgebieden verbeterd, maar wordt ook gewerkt aan een betere samenhang en verbinding tussen natuurgebieden.

Belangrijke aandachtspunten bij de uitvoering zijn het verbeteren van de hydrologische omstandigheden, het versterken van de gebieden rondom bestaande natuurgebieden en het verbeteren van de ecologische verbindingen tussen natuurgebieden. Door maatregelen binnen en buiten natuurgebieden in samenhang uit te voeren, wordt gewerkt aan robuuste natuurgebieden en een veerkrachtiger Zeeuws natuurnetwerk.

De uitvoering van het Programma Natuur vindt plaats volgens de prioriteiten en maatregelen zoals opgenomen in de aanvraag voor het programma. De planning van de uitvoering wordt jaarlijks door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Op basis daarvan wordt bepaald welke maatregelen in het betreffende jaar worden voorbereid, uitgevoerd en gemonitord. De voortgang wordt gevolgd, zodat waar nodig kan worden bijgestuurd en de beschikbare middelen doelgericht worden ingezet.

Doelstelling

Natuurbeleving, -verbreding en -verbinding

We gaan de natuur en het landschap in Zeeland beter bekend en beleefbaar maken. Met het nationaal park Oosterschelde en Geopark Schelde Delta wordt ingezet op deze beken- en beleefbaarheid. Daarnaast doen we dit door een betere spreiding van bezoekers over de natuurgebieden in Zeeland en het inrichten van nieuwe belevingspunten. Daarbij houden we rekening met de kwetsbaarheid van gebieden en natuurwaarden. Ook zoeken we naar verbindingen tussen mens en natuur en werken we toe naar een natuur-inclusieve samenleving.

Acties

Realiseren 90% toegankelijkheid en/of beleefbaarheid van natuurgebieden

De Provincie vindt het belangrijk dat de Zeeuwse natuur niet alleen wordt beschermd en versterkt, maar ook toegankelijk en beleefbaar is voor inwoners en bezoekers. Door mensen op een passende manier in contact te brengen met natuur en landschap ontstaat meer waardering en betrokkenheid bij de Zeeuwse natuur. Tegelijkertijd wordt rekening gehouden met de kwetsbaarheid van natuurgebieden en de aanwezige natuurwaarden.

De provincie verstrekt openstellingsbijdragen aan terreinbeheerders voor natuurgebieden die toegankelijk en/of beleefbaar zijn. Hiermee wordt bijgedragen aan het openstellen en toegankelijk houden van natuurgebieden en aan voorzieningen die de natuurbeleving ondersteunen. Bij nieuwe natuurgebieden wordt, waar dit passend is, de toegankelijkheid en beleefbaarheid vanaf de inrichting meegenomen.

Via periodieke jaargesprekken met de terreinbeheerders wordt gemonitord in hoeverre de afgesproken openstelling wordt gerealiseerd. De ambitie is dat 90% van de daarvoor geschikte natuurgebieden toegankelijk en/of beleefbaar is. Daarbij wordt steeds gezocht naar een goede balans tussen recreatief medegebruik en het beschermen van kwetsbare natuur.

Naast de openstelling wordt geïnvesteerd in fysieke voorzieningen die de natuurbeleving versterken. Hierbij kan worden gedacht aan entrepunten, informatievoorzieningen en andere voorzieningen die bezoekers op een passende manier toegang geven tot natuurgebieden. Een voorbeeld hiervan zijn de entrepunten rond de Oosterschelde en de Yerseke en Kapelse moer, waarmee de beleving en toegankelijkheid van dit bijzondere natuurgebied verder worden versterkt.

Ook ondersteunt de provincie projecten die bijdragen aan de beleefbaarheid van de Zeeuwse natuur. Dit gebeurt onder meer via de verdere ontwikkeling van het Geopark en via het Nationaal Park Oosterschelde en De Zeeuwse Natuur. Deze organisaties dragen bij aan natuurbeleving, educatie, bewustwording en het verbinden van inwoners en bezoekers met de Zeeuwse natuur en het landschap.

In 2027 wordt de bestaande openstelling zoveel mogelijk gecontinueerd. Voor nieuwe natuurgebieden wordt, waar mogelijk en passend binnen de natuurdoelen, de toegankelijkheid en/of beleefbaarheid geborgd via de openstellingsbijdrage. Daarnaast wordt verder gewerkt aan fysieke voorzieningen en projecten die de natuurbeleving versterken en bijdragen aan een groter draagvlak voor natuur en landschap in Zeeland.

In de praktijk brengen van de ontwikkelde brandingstrategie, samen met natuur- en toeristisch-recreatieve organisaties

- Versterken van de toegankelijkheid en beleefbaarheid van de Zeeuwse natuur via bestaande samenwerkingsverbanden, zoals "de Zeeuwse Natuur", Geopark of gebiedenbeleid.
- Inzetten op promotie van natuur en landschap in Zeeland via team Zeeland Marketing (zeelandvisit.com) en het kernteam Toeristisch Zeeland, de social media kanalen van de Provincie en de Zeeuwse natuurorganisaties.
- Natuurbeleving aanmoedigen in die gebieden in Zeeland die meer bezoekers kunnen gebruiken (spreiding van bezoekers in tijd en ruimte over Zeeland) via marketingcampagnes, natuuractiviteiten en excursies. De ontwikkelde brandingstrategie wordt hierbij als uitgangspunt genomen.

Vormgeven van UNESCO Geopark status

Verder vormgeven aan de status Geopark door gebieden voor inwoners en bezoekers beter zichtbaar te maken. We doen dat onder andere door:

- Het ontwikkelen van algemene communicatiematerialen.
- Het organiseren van partnerbijeenkomsten, themabijeenkomsten, werkgroepbijeenkomsten.
- Informatievoorziening aan de Zeeuwse geosites (UNESCO erkende plekken), educatief materiaal en beleefobjecten om zo integraal het verhaal van ontstaan, natuur en de mens daar te vertellen. Dit gezamenlijk met de beheerende organisaties.
- Het voorzien van het bestaande wandel- en fietsnetwerk van het UNESCO keurmerk.
- Het verzorgen bijscholingscursussen voor bestaande gidsen van partnerorganisaties.

Via bestaande organisatievormen, zoals gebiedenbeleid of instellingen, betrekken van bewoners en vrijwilligers bij de natuur

De Provincie vindt het belangrijk dat inwoners, ondernemers en bezoekers betrokken zijn bij de ontwikkeling en het beheer van de Zeeuwse natuur en het landschap. Door hen actief te betrekken, ontstaat meer draagvlak voor natuur- en landschapsmaatregelen en wordt de verbinding tussen de samenleving en het Zeeuwse landschap versterkt.

Via de reguliere subsidies aan Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ), terreinbeheerders en het Nationaal Park Oosterschelde worden inwoners en bezoekers betrokken bij natuur en landschap. Dit gebeurt bijvoorbeeld via de gastheerschappen van het Nationaal Park Oosterschelde, waarbij inwoners en bezoekers worden geïnformeerd en meegenomen in de bijzondere waarden van het gebied. Ook worden via SLZ-projecten op boerenerven uitgevoerd, waarbij samen met agrariërs en bewoners wordt gewerkt aan de versterking van landschap en biodiversiteit.

In 2027 wordt daarnaast verder invulling gegeven aan het project Erfplus vanuit het NPLG. Hiermee wordt ingezet op het versterken van de kwaliteit van erven en het omliggende landschap en wordt bijgedragen aan een aantrekkelijk en biodivers Zeeuws buitengebied.

Ook wordt in 2027 verder vormgegeven aan het gebiedenbeleid. Hierbij staat een gebiedsgerichte aanpak centraal, waarbij provincie, gemeenten, waterschap, terreinbeheerders, ondernemers, inwoners en andere belanghebbenden gezamenlijk werken aan de opgaven in een gebied. Het doel is om zoveel mogelijk betrokkenen actief te laten deelnemen en gebruik te maken van de kennis en initiatieven die in de gebieden aanwezig zijn.

Het gebiedenbeleid vormt daarmee een belangrijke schakel tussen provinciale doelen en de uitvoering in de praktijk. Vanuit deze aanpak wordt onder andere gewerkt aan de koplopersprojecten uit het

gebiedsprogramma en aan projecten vanuit het Programma Natuur. Door deze projecten samen met gebiedspartners vorm te geven en uit te voeren, wordt gewerkt aan breed gedragen oplossingen voor natuur, landschap en een toekomstbestendig landelijk gebied.

Ondersteunen van het Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en de Zeeuwse Natuur bij hun taken

De Provincie werkt samen met verschillende Zeeuwse natuur- en landschapsorganisaties om de provinciale doelen op het gebied van natuur, biodiversiteit, landschap en natuurbeleving te realiseren. De provincie ondersteunt De Zeeuwse Natuur en Stichting Landschapsbeheer Zeeland via een integrale kostensubsidie (IKS). Met deze structurele ondersteuning kunnen deze organisaties hun kennis, netwerk en uitvoeringskracht inzetten voor het behoud en de versterking van de Zeeuwse natuur en het landschap.

De activiteiten van deze organisaties dragen bij aan verschillende provinciale opgaven. Het gaat onder meer om het versterken van de biodiversiteit, het beheer en onderhoud van landschapselementen, het vergroten van de natuurbeleving en het stimuleren van natuur- en landschapseducatie. Ook dragen zij bij aan het betrekken van inwoners, vrijwilligers en andere maatschappelijke partijen bij natuur en landschap. Daarmee vormen zij een belangrijke schakel tussen het provinciale beleid en de uitvoering in het veld.

Ook het Nationaal Park Oosterschelde ontvangt jaarlijks een provinciale financiële bijdrage voor de uitvoering van het bestedingenplan. Het Nationaal Park heeft een belangrijke rol in het onder de aandacht brengen en versterken van de bijzondere natuurwaarden van de Oosterschelde en het verbinden van natuur, recreatie, educatie en beleving. Daarnaast levert de provincie capaciteit voor het secretariaat van het Nationaal Park Oosterschelde. Hiermee wordt bijgedragen aan de continuïteit van de organisatie en aan de samenwerking tussen de betrokken overheden, terreinbeheerders, ondernemers en maatschappelijke organisaties.

Door deze structurele samenwerking en financiële ondersteuning kan de Provincie haar eigen inzet verbinden met de kennis, ervaring en netwerken van de Zeeuwse natuur- en landschapsorganisaties. Zo wordt gezamenlijk gewerkt aan een robuuste, beleefbare en toekomstbestendige Zeeuwse natuur en een aantrekkelijk landschap.

Invulling geven aan de agenda Natuurinclusief

- Afgelopen jaren is er op het gebied van o.a. landbouw, recreatie en bedrijventerreinen ingezet op een transitie naar een meer natuurinclusieve benadering. Komend jaar wordt gewerkt aan het verbreden en versnellen hiervan door samen met maatschappelijke partners, bedrijfsleven en andere overheden nieuwe werkwijzen te ontwikkelen en toe te passen. Waar mogelijk dragen we bij aan andere maatschappelijke opgaven, waaronder Zeeland 2050, de Klimaatadaptatie Strategie en de Natuurherstelverordening.
- Borging van natuurinclusief werken in een beleidsplan, dat eind 2027 aan GS wordt voorgelegd.

Doelstelling

Een volhoudbare landbouw

Zeeland kent op de lange termijn een volhoudbare landbouw. Een sector die economisch gezond is en produceert in evenwicht met de natuurlijke omgeving. Hiervoor ondersteunen we ondernemers en organisaties die aan de slag willen met belangrijke thema's als bodem, water, biodiversiteit, innovatie etc. Het GLB/NSP programma is hiervoor een belangrijke financieringsbron, naast provinciale subsidieregelingen zoals Zeeland in Stroomversnelling. De beleidsmatige basis is ons Programma Landelijk Gebied.

De indicatoren:

1. In 2030 de Nieuwe Rusthoeve operationeel.
2. In 2050 het gehalte organische stof in de bodem verhoogd tot 3%.

3. In 2030 is de helft van de Zeeuwse boeren actief bezig met doelsturing.
4. In 2030 is het aandeel eiwitgewassen gestegen tot 7%.
5. In 2030 is het aandeel biologische boeren gestegen tot 5%.

Acties

Ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan het herstel en beter benutten van functionele agrobiodiversiteit

Het versterken van biodiversiteit in het landelijk gebied is essentieel voor een toekomstbestendige landbouw, een robuust ecosysteem en het behalen van klimaat- en waterdoelen. Functionele agrarische biodiversiteit (FAB) richt zich op het bevorderen van natuurlijke processen die landbouw ondersteunen en tegelijkertijd bijdragen aan maatschappelijke opgaven zoals waterkwaliteit, bodemgezondheid en klimaatadaptatie.

Drie sporen staan hierin centraal: agrarisch natuurbeheer, groenblauwe dooradering en natuurinclusieve landbouw. Via agrarisch natuurbeheer worden concrete maatregelen uitgevoerd op landbouwgrond, zoals bloemrijke akkerranden, vogelakkers of het beheer van dijken en poelen, gericht op behoud van soorten en versterking van de ecologische kwaliteit. Groenblauwe dooradering, bestaande uit kleine landschapselementen als hagen, sloten, kruidenrijke bermen en houtwallen, verbindt natuurgebieden en maakt het landschap leefbaarder voor planten, dieren én mensen. Natuurinclusieve landbouw integreert biodiversiteit in teeltplannen en bedrijfsvoering, bijvoorbeeld via strokenteelt, agroforestry of natuurvriendelijk slootbeheer.

Met deze aanpak werkt Zeeland aan een veerkrachtig platteland waar natuur en landbouw elkaar versterken. De Provincie zet hierbij in op gebiedsgerichte samenwerking, kennisdeling en het benutten van Europese en nationale middelen, zodat agrariërs een volwaardige rol kunnen vervullen als beheerder van het landschap.

Activiteiten in 2027:

1. Ondersteunen van ten minste twee initiatieven waarbij het herstel en beter benutten van (functionele) agrobiodiversiteit centraal staat. Dit in nauwe samenwerking met natuur en agrarische organisaties.
2. Inzicht krijgen in de huidige status (nul punt) van (functionele) agrobiodiversiteit in Zeeland, dit om de jaarlijkse voortgang bij te houden.
3. Stimuleren van minimaal 1 campagne welke (functionele) agrobiodiversiteits landbouwpraktijken bevordert.

Ondersteunen van initiatieven die zich richten op voedselzekerheid

De landbouw- en voedselsector speelt een belangrijke rol in Nederland en is van bijzonder belang voor Zeeland, als grootste akkerbouwprovincie van Nederland. Deze sector vormt het karakter van ons (cultuur)landschap, levert voedsel, uitgangsmateriaal, planten en biobased grondstoffen, en draagt bij aan agrarisch natuurbeheer. Daarnaast versterkt zij de sociale samenhang in landelijke gebieden en heeft zij een aanzienlijke economische waarde. Provincies zetten zich in om vanuit deze sector een positieve bijdrage te leveren aan de economie, het landschap, de samenleving en het welzijn van mensen. Het Rijk heeft een aankondiging gedaan om toe te werken naar een Strategische Agenda Voedselzekerheid. Deze agenda zet vooral in op voedselzekerheid in tijden van crisis en verstoring. We zullen hier nadrukkelijk bij aansluiten en het belang van voedselproductie voor Zeeland benadrukken. Gezamenlijk met de andere provincies verkennen we ook de bredere rol van provincies bij voedselzekerheid en onderschrijven we het belang van grond als strategische positie voor voedselzekerheid.

Aansluitend op de landelijke Interprovinciale toekomstvisie voor voedsel en voedselzekerheid en de visie van het Rijk – werken we de Zeeuwse voedselstrategie verder uit en actualiseren we deze, waarbij ingegaan wordt op thema's als; voedsel uit de regio, voedselverwerkende industrie, Zeeland als proeftuin, gezond eten door inwoners en minimalisering en tegengaan van verspilling.

Activiteit in 2027:

1. Doorontwikkelen van de Zeeuwse voedselvisie- en strategie, inclusief de infographic over de Zeeuwse ambities in het kader van voedsel.
2. Aansluiten bij ontwikkeling Strategische Agenda Voedselzekerheid vanuit het Ministerie van LNV.

Ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen voor een betere bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid

In Zeeland blijft actief gezocht worden naar manieren om de kwaliteit van landbouwbodems te behouden en te verbeteren. Verbetering en verhoging van het organische stofgehalte is daarbij cruciaal vanwege de invloed op bodemleven, structuur en chemie. Daarnaast kunnen alternatieve bewerkingstechnieken en lichtere machines bodemverdichting tegengaan, wat de structuur ten goede komt.

Het bevorderen van het organische stofgehalte versterkt de bodemkwaliteit en draagt bij aan betere water- en nutriëntenhuishouding. Verschillende initiatieven lopen vanuit de koplopermaatregelen onder het Programma Landelijk Gebied om de bodem te verbeteren. Ondanks dat we inmiddels veel kennis hebben over de bodem, blijven er vragen bestaan. Het inzetten op kennisopbouw en -verspreiding op het gebied van bodem in de agrarische sector blijft hierdoor uiterst belangrijk.

- Activiteiten:
- In 2027 wordt gewerkt aan een Zeeuws Bodemprogramma waarin ontwikkelingen en initiatieven op Zeeuws bodemgebied worden gestructureerd.
- In 2027 tenminste één project ten behoeve van stimulering KPI/doelsturing in relatie tot het verbeteren van het organische stofgehalte in de bodem.
- In 2027 de ondersteuning van tenminste vier initiatieven in de ontwikkeling van regeneratieve landbouw, agricycling, boerderijcompostering en kwaliteitsverbetering mest.

Ondersteunen van initiatieven die zich richten op de doelstelling voor het versterken van de positie van de boer in de keten

Zeeland is een Provincie met sterke agrarische ketens (onder andere aardappelen, uien, suikerbieten, eiwitgewassen en biobased gewassen), waar vaak alle schakels van de ketens van aanwezig zijn (van de veredeling, de agrarische producent, de collecteur en de verwerker tot aan de eindconsument/retail). Voor de agrarische sector zijn deze ketens van groot belang om een goed verdienmodel te behouden en afspraken over de afzet van de teelten te garanderen. We stimuleren daarom ketenontwikkeling en nieuwe innovaties om de keten te verbeteren.

Tevens werken veel agrariërs naast deze agrarische ketens ook aan multifunctionele landbouw. Hieronder worden diverse nevenactiviteiten van agrariërs naast de reguliere bedrijfsvoering verstaan. Korte ketens wordt vaak als onderdeel gezien van multifunctionele landbouw. De Europese definitie van een korte keten luidt als volgt; 'geen of maximaal één ketenpartij tussen de landbouwpartij en de consument aanwezig'. Voorbeelden van deze nevenactiviteiten zijn directe/huis-aan-huis verkoop, verkoopautomaten- of stallen en boerderijwinkels.

Eiwittransitie is de overgang van dierlijke eiwitten naar meer plantaardige eiwitten, met name wat mensen eten en drinken. Samen met de andere Nederlandse provincies kijken naar ondersteuning van keteninitiatieven op landelijk niveau en de ondersteuning van netwerken die daaraan bijdragen. We doen dit onder andere via provinciale subsidieregelingen en de samenwerking met de andere provincies binnen het Interprovinciaal Eiwitnetwerk NL. Tevens blijven we de kansen verkennen via de Protein Delta Zeeland (de Zeeuwse ambitie voor eiwittransitie) en Zeeuwse en Europese subsidieopenstellingen. Eiwittransitie heeft ook een directe link met thema's als gezondheid en voedsel. Cross-sectorale ketensamenwerking voor eiwitketens zou nog meer gestimuleerd kunnen worden. Daarom zetten we expliciet in op één project per jaar voor de ketenontwikkeling van eiwitgewassen met als doel de afzet te bevorderen.

Activiteiten in 2027:

1. Ondersteunen van ten minste twee initiatieven, waarbij het ontwikkelen van nieuwe ketens (of het verbeteren van ketensamenwerking) centraal staat. We doen dit o.a. samen met diverse ketenorganisaties en het K&I-netwerk FoodDelta Zeeland.
2. Minimaal twee initiatieven per jaar voor biobased teelten, met minimaal één project in het kader van ketenontwikkeling.
3. Minimaal twee initiatieven per jaar die zich richten op de ontwikkelingen van de eiwittransitie voor humane consumptie, waarvan minimaal één initiatief dat zich richt op ketenontwikkeling voor eiwitgewassen (afzetbevordering).

Ondersteunen van initiatieven die zich richten op de doelstellingen voor de biologische sector

De biologische sector is in Zeeland goed georganiseerd maar de ontwikkeling van het areaal biologische landbouw loopt achter op het landelijke gemiddelde. Middels subsidieopenstellingen als het NSP en de koplopermaatregelen binnen het Programma Landelijk Gebied ondersteunen we innovatie voor de biologische sector. Samen met de ZLTO werken we aan het ontwikkelen van nieuwe projecten voor de biologische sector, demonstraties voor agrariërs en ondersteuning bij omschakeling. Ook werken we aan het stimuleren van de afzet voor biologische producten. Sinds 2026 hebben we hiervoor de Stuurgroep Biologische Landbouw in het leven geroepen. We zoeken daarbij nadrukkelijk ook naar koppelingen met het landelijke stimuleringsbeleid, waaronder de regelingen voor het ontwikkelen van biologische regio's (Bioregio's) en de landelijke Vabiola-regeling voor de stimulering van afzet en kennisdeling voor de biologische sector. We nemen actief deel aan de werkgroep Biologisch vanuit het IPO. Ook verkennen we welke mogelijkheden er zijn om meer biologische producten in ons provinciale bedrijfsrestaurant op te nemen en welke rol biologisch kan hebben binnen de stikstofaanpak en de zones rondom Natura-2000 gebieden.

Activiteit:

1. Ondersteunen van ten minste twee initiatieven die bijdragen aan de (door)ontwikkeling van de biologische sector, mede in samenwerking met/ op initiatief van de aangestelde Projectleider biologische landbouw. Tevens minimaal één project gericht op afzetbevordering van biologische producten.
2. Verkennen verhogen aandeel biologische producten in provinciale bedrijfsrestaurant, naast de inzet op streekproducten en producten uit de korte keten.

Ondersteunen van programma's ter bevordering van kennis en innovatie in de agrarische sector

Er wordt naar gestreefd om Zeeland als kennisregio en proeftuin op te nemen in het fundament van Zeeland 2050. Zo werken we toe naar een Zeeland als kennis- en innovatieregio voor toekomstbestendige landbouw en landelijk gebied, met proeflocaties, onderwijs, onderzoek en doorontwikkeling van innovatieve teelttechnieken. Om door deze investeringen ook in de toekomst economisch en ecologisch vitaal te blijven. Door de Zeeuwse agrarische sector nóg slimmer te verbinden met toonaangevende kennisinstellingen, jagen we de innovatie binnen onze voedselketen aan. Maar ook het ondersteunen van agrariërs bij deze transitie, met nadruk op de thema's bodem, water en biodiversiteit.

Kennis en innovatie spelen hierin een sleutelrol. Proefboerderij De Rusthoeve (en de doorontwikkeling naar de Nieuwe Rusthoeve) fungeert hierin als kennis- en innovatiecentrum, waar onderzoek, experimenten en demonstraties plaatsvinden op het gebied van onder meer gewasdiversificatie, bodembeheer en duurzame teeltsystemen. We werken eraan dat verschillende onderwijsniveau's samenkomen. De provincie zet in op het stimuleren van innovaties die bijdragen aan de klimaat- en milieudoelen, en zorgt dat kennis en toepassingen toegankelijk zijn voor een brede groep ondernemers. Zo bouwen we samen aan een veerkrachtige, toekomstgerichte landbouwsector in Zeeland.

Activiteiten in 2027:

1. Ondersteunen van minimaal twee projecten op het gebied kennis en innovatie in de agrarische sector door middel van het openstellen van subsidieregelingen in het kader van het GLB/NSP.
2. Uitwerking en uitvoering van aangenomen moties ('Versterken groen onderwijs in Zeeland, De Nieuwe Rusthoeve' en 'Motie Rusthoeve 2.0 - regionale proeftuin') tot provinciale (financiële) bijdrage aan de Nieuwe Rusthoeve middels de najaarsconferentie 2026.
3. Start uitvoering project 'de Nieuwe Rusthoeve'.

Doelsturing

In Zeeland hebben we de afgelopen 5 jaar verschillende pilots uitgevoerd naar de implementatie van kritische prestatie indicatoren (KPI's) voor de landbouwsector in het kader van het project Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw Zuidwestelijke Delta. Vanuit het Programma Landelijk Gebied en de koplopermaatregelen zetten we de implementatie van doelsturing en KPI's in Zeeland voort en werken we er naartoe dat een groot deel van de agrariërs in Zeeland wordt beloond voor hun maatschappelijke prestaties middels een gedragen systematiek door overheden, vertegenwoordigers, banken en ketenpartijen. In de periode 2026 tot en met eind 2028 werken we via het Interbestuurlijk Netwerk Toekomstbestendige Landbouw Zuidwestelijke Delta (IBN TL ZWD) samen met de Provincie Noord-Brabant en Provincie Zuid-Holland en verschillende projectpartners aan de opschaling van de KPI-systematiek naar 600 boeren in de Zuidwestelijke Delta, waaronder 100 agrariërs in Zeeland. Daarbij worden agrariërs begeleid bij deze systematiek en wordt de systematiek zo goed mogelijk gekoppeld aan alle recentelijke ontwikkelingen omtrent stikstof en andere provinciale doelstellingen.

Activiteiten in 2027:

Ondersteunen van ten minste twee projecten op het gebied van doelsturing en KPI's voor de Zeeuwse akkerbouw, waarvan ten minste één project met de focus op ketensamenwerking gericht op Zeeuwse gewassen.

Doelstelling

Natuurbescherming

De Provincie is vanuit de Omgevingswet het bevoegde gezag voor natuurbescherming, met als doel de aanwezige gebieden en soorten te beschermen op grond van wet- en regelgeving. Een belangrijk instrument daarbij is het verlenen van omgevingsvergunningen in het kader van:

- Gebiedsbescherming (Natura 2000-gebieden en stikstof).
- Soortenbescherming (ruimtelijke ingrepen en schadebestrijding).
- Maatwerkvoorschriften herplantplicht houtopstanden.

2027: voor vergunningverlening zal de kamerbrief stikstof en de Natuurherstelverordening inzet vragen en impact hebben. We geven hier dus in 2027 verder invulling aan.

Voor wat betreft stikstof zien we dat met het plan van aanpak stikstof en natuurherstel, en de beleidsregel verduurzaming, iets meer ruimte komt voor doorgang van projecten.

Dit jaar zijn de beleidsregels afoming, intrekken latente ruimte en slapende vergunningen vastgesteld. Dit zorgt niet direct voor ruimte voor vergunningverlening, maar draagt er wel aan bij dat ongebruikte ruimte niet kan worden ingezet waarmee reeds overbelaste Natura 2000-gebieden verder overbelast worden, en er dus juist minder ruimte is voor vergunningverlening.

Acties

Jaarlijks samen met de RUD een handhavingsuitvoeringsprogramma (zowel n 2000 als soorten) opstellen met de speerpunten voor het komende jaar

Provincie en RUD maken samen jaarlijks een handhavings- en uitvoeringsplan, daarin komen onze speerpunten. De Provincie maakt vervolgens een HUP in samenwerking met de groene toezicht houdende organisaties. Hierin worden concrete uitvoeringsacties aan speerpunten gekoppeld. De Provincie heeft hierbij het voortouw. Medio augustus komen partijen bij elkaar voor het jaarplan 2027.

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027
Lasten	
030103 Natuurherstel	24.482
030105 Natuurbeleving: verbreding en verbinding	4.119
030106 Een volhoudbare landbouw	1.725
030107 Natuurbeheer	23.899
030108 Natuurontwikkeling	3.598
030109 Natuurbescherming	1.074
039999 Ambtelijke inzet	6.644
Totaal Lasten	65.541
Baten	
030103 Natuurherstel	16.861
030107 Natuurbeheer	206
030108 Natuurontwikkeling	1.166
030109 Natuurbescherming	1.050
Totaal Baten	19.282
Totaal begrote baten en lasten	-46.259
Onttrekkingen	
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	-5.718
Toevoegingen	
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	83
Totaal begrote reserves	5.635
Totaal begroot	-40.624